

μέτρα ἐν ἐνὶ δευτερολέπτῳ), τὸν χρόνον ἐν ᾧ συντελεῖται μία συστολή μυῶνος, ἠρεῖνησε τὰ περὶ ἰσοζυγίου τῆς θερμότητος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ὑλῶν, τὸν σχηματισμὸν θερμότητος ἐν τῷ μυῶνι, τὴν σήψιν, τὴν ζύμωσιν κτλ., τέλος δὲ καὶ τοὺς φυσικοὺς ὅρους τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς. Τὰ ζητήματα, περὶ ἃ ἡσχολήθη, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης του ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως· καὶ ᾤθησαν αὐτὸν εἰς καθαρῶς φιλοσοφικὰς μελέτας, ἐν αἷς ἐπεδείξατο ἑκτακτον βαθύνειαν.

Μόλις ἐν προβεβηκυῖα πῶς ἡλικία ἠδυνήθη ὁ Ἐλμχολτς ν' ἀφιερῶθῃ ἐκ νέου εἰς τὴν ἀνέκαθεν προσφιλεῖ αὐτῷ ἐπιστήμῃ, τὴν Φυσικὴν. Ὅτε τῷ 1871 ἔμεινε κενὴ ἡ ἔδρα τῆς φυσικῆς ἐν τῷ πρώτῳ πανεπιστημίῳ τοῦ νεο-συστάτου γερμανικοῦ κράτους, προσεκλήθη ὁ ἐν Αἰδελβέργῃ φυσιολόγος εἰς Βερολῖνον καὶ κατέλαβεν ἄσμενος τὴν ἔδραν ταύτην. Αἱ ἑκτοτε γενόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἐλμχολτς ἐρευνᾶν καὶ ἀνακαλύψαις ἐκτείνονται εἰς διαφορωτάτους κλάδους τῆς φυσικῆς, εἰς τὴν ἠλεκτροδυναμικὴν, τὴν θερμοδυναμικὴν, τὴν ὑδροδυναμικὴν, τὸν γαλβανισμόν κτλ. κτλ. Τῶν δὲ μετεωρολογικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν οὐδὲ βραχυτάτην μνησίαν ἐπιτρέπει ἡμῖν ὁ χῶρος νὰ κάμωμεν ἐνταῦθα. Ἐν συντόμῳ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι οὐδὲν μέρος τῆς καθόλου φυσικῆς ἐπιστήμης ἔμεινε ξένον εἰς τὸν μεγαλοφυᾶ τοῦτον ἄνδρα, οὐδ' ἀνεξερεύνητον. Ὁ Ἐλμχολτς εἶνε σήμερον ὁ μέγιστος πάντων τῶν Γερμανῶν φυσιοδιφῶν, ἴσως δὲ καὶ τοῦ κόσμου ὅλου.

Ὁ Ἐλμχολτς δὲν εἶνε μόνον ἑξοχος ἐπιστήμων,

ἀλλὰ συνενεοὶ ἐν ἑαυτῷ καὶ πολλὰς ἄλλας λαμπροτάτας, καὶ λίαν διαφερούσας ἀλλήλων πνευματικὰς ἰκανότητας. Φιλοσοφικὴ λεπτότης καὶ βαθύτης διανοίας, ἐφευρετικὴ καὶ δημιουργικὴ μεγαλοφυΐα, ἑξοχος καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία καὶ κρίσις (ἰδίᾳ ἐν τῇ μουσικῇ), πλήρης κατοχὴ τῆς καθαρῶς μαθηματικῆς ἐπιστήμης καὶ σπανία ἐπιδεξιότης καὶ δεινότης ἐν τῷ ἐκτελεῖν ἐπιστημονικὰ πειράματα — τοιαῦτα εἶναι τὰ πνευματικὰ ὄπλα, δι' ὧν ὁ Ἐλμχολτς ἤρατο τοσαύτας καὶ τοσοῦτον ἐνδόξους νίκας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Δὲν πρέπει δὲ νὰ παρασιωπήσωμεν καὶ ἄλλο τι λαμπρότατον δῶρον, σπάνιον παρὰ τοῖς Γερμανοῖς σοφοῖς: Ὁ Ἐλμχολτς εἶνε καὶ ἑξοχος καλλιτέχνης τοῦ λόγου, δεινότατος ἐν τῇ δυσχερεῖ τέχνῃ τοῦ παριστᾶν τὰ ὑψίστα καὶ δυσκολώτατα ζητήματα τῆς ἐπιστήμης μετὰ λεκτικῆς γλαφυρίας καὶ κατὰ τρόπον τοῖς πᾶσι καταληπτόν.

Ἐσχάτως, τῇ 31 αὐγούστου, ἐώρασεν ἡ Γερμανία τὴν ἐβδομηκοστὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐλμχολτς, δικαίως σεμνυνομένη ἐπὶ τῷ ἑξόχῳ τοῦτῳ ἀνδρὶ, ὅστις, κατὰ παράδοξον τρόπον, μεθ' ὅλην τὴν κολοσσιανὴν ἐργασίαν τοῦ μέχρι τοῦδε βίου του, διατηρεῖ εἰσέτι ἀκαταβλήτους καὶ ζωηρὰς τὰς δυνάμεις, μετὰ νεανικοῦ σφρίγγους ἐργαζόμενος καὶ μηδὲν ἴχνος φέρων τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου τύπου τῶν παλαιότερων γερμανῶν οἰκοτρίβων σופῶν, ἀλλὰ μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθῶν πάντα τὰ ζητήματα τῆς ἡμέρας καὶ ἀναστρεφόμενος ὡς ἀληθῆς, τέλειος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Εἰς τοιοῦτους ἄνδρας ἑκάστος ὀφείλει νὰ εὐχῆται ἐκ καρδίας ὑγίαν καὶ μακροβιότητα, πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος. Α. Α.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΥΡΗΛΙΑΝΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ.

Σχίλλερὸς οὐδαμῶς ἀλλαχοῦ ἔκαμε τοσοῦτο δαψιλῇ χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἔχει ὁ τραγικὸς ποιητὴς ἀπέναντι ἱστορικῶν ὑποθέσεων, ὅσον ἐν τῷ δράματι «Die Jungfrau von Orleans». Καὶ ἐσκόπευε μὲν κατ' ἀρχὰς νὰ παραστήσῃ ἐν τῷ δράματι τοῦτῳ τὴν ἡρωίδα ἀποθνήσκουσαν ὅπως πράγματι ἀπέθανεν, ἤγουν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἀλλὰ δι' εὐνοήτους λόγους μετέβαλε τὸ σχέδιόν του.

Ἄν τὸ ἱστορικόν, τὸ πραγματικὸν τέλος τῆς Αὐρηλιανῆς παρθένου ὑπὸ ποιητικὴν ἔποψιν δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τραγικόν, ὑπὸ τὴν συνήθη ὁμῶς ἔννοιαν εἶνε οὐχ ἥττον θλιβερόν καὶ σπάρταξικάρδιον. Θύμα καταχθονίου δολιότητος καὶ θηριώδους σκληρότητος πίπτει ἡ δυστυχὴς κόρη ἐν τῷ ἄνθει τῆς νεότητος, ἐν τῷ περίῳ σκότει τῆς μοχθηρίας καὶ ἰδιοτελείας θείαν αἴγλην ἀποστράπτουσα μορφή ἀθωότητος καὶ αὐταπαρνήσεως.

Ἡ Ἰωάννα d' Arc, ἡ Αὐρηλιανὴ παρθένος, εἶνε τὸ μόνον ἱστορικὸν πρόσωπον, ὅπερ μετὰ πλήρους ὁμοφωνίας λατρεύουσιν οἱ σημερινοὶ Γάλλοι πάντες ἀπὸ τῶν κληρικοφρόνων μέχρι τῶν ἄκρων ῥιζοσπαστῶν· πρὸ πάντων δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870 προσφέρεται τῇ παρθένῳ ταύτῃ ἀληθινὴ λατρεία ὑπὸ τῶν Γάλλων. Εἰς πολυαρίθμους πόλεις ἐγείρονται αὐτῇ νέα μνημεῖα, μάλιστα δὲ μετὰ πάσης σπουδαιότητος καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιδοκιμασίας ἐγένετο ἡ πρότασις, ὅπως ἡ ἡμέρα τῶν

γενεθλίων τῆς καθιερωθῇ ὡς εἶδος τι ἐθνικῆς ἑορτῆς, ἑορταστέας ἰδίᾳ ἐν τοῖς σχολείοις διὰ σοβαρῶν ἐπισήμων τελετῶν. Καὶ ἀληθῶς ἡ Αὐρηλιανὴ παρθένος εἶναι ἀξία τῆς αἰωνίας εὐγνωμοσύνης τοῦ λαοῦ τῆς. Αὐτὴ ἦτον ἐκείνη, ἣτις ἐν ἱερῷ ἐνδουσιασμῷ κατέλιπε τὸ γενέθλιον χωρίον Domremy, ὅπως ἐν τῷ ἀτυχεῖ ἀγῶνι, ὃν ἡ πατρίς αὐτῆς ἠγωνίζετο κατὰ τῶν ἐκ τῆς βορείου Γαλλίας προελαυνόντων νικηφόρων Ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ἐπενέγκῃ αἰφνιδίαν τροπὴν καὶ γείνη σωτήριοι στήριγμα τῆς πιπτούσης ἰσχύος τοῦ ἑαυτῆς βασιλέως, τοῦ ἀνικάνου καὶ ἀσθενοῦς Καρόλου τοῦ ἑβδόμου. Αὐτὴ κατάρθωσε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ ἀποδαρυνθέντα στρατεύματα τῶν Γάλλων τὴν στερεὰν αὐτῆς πίστιν περὶ τῆς θείας αὐτῆς ἀποστολῆς, καὶ οὕτω νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὰ νέον θάρρος. Αὐτὴ ἠλευθέρωσε ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς πολιορκίας τῷ 1429 τὴν Ὁρλεάνην, ἣτις μόνη εἰσέτι ἐμπόδιζε τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὴν χώραν πρὸς νότον τοῦ Λείγης· εἶτα δὲ νίκησας πάλιν ἐν ἑτέρᾳ μάχῃ τοὺς Ἀγγλοὺς ἤγαγε κατὰ ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους Κάρολον τὸν ἑβδόμον εἰς τὴν στέψιν ἐν Reims. Ἄλλ' οἱ σημερινοὶ Γάλλοι ἐγείρουσι μνημεῖα πρὸς τιμὴν τῆς παρθένου καὶ προσφέρουσιν αὐτῇ τὴν λατρείαν των, οὐχὶ τόσοι διότι ἠλευθέρωσε τὴν πολιορκουμένην Ὁρλεάνην καὶ κατέστησε δυνατόν τὴν στέψιν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ κυρίως διότι

ὑπὸ τῆς χειρὸς τῶν ξένων ἀπέθανε σκληρότατον καὶ μαρτυρικὸν θάνατον καὶ μέχρι τῆς τελευταίας τῆς πνοῆς ἔφερεν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἀπειρον πρὸς αὐτὴν ἀγάπην τῆς. Καὶ πράγματι αἱ τελευταῖαι τύχαι τῆς Ἰωάννας εἶνε τὸ παραδοξότατον ὅλου τοῦ θαιμσιωτάτου βίου τῆς.

Τὸν μαῖον τοῦ 1430 κατὰ τινὰ ἐξοδὸν ἐκ τῆς πόλεως Κομπιέννης, ἣτις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν βασιλέα, ἡ παρθένος ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν συμμάχων τῆς Ἀγγλίας Βουργούνδων. Ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας Φίλιππος ἐνέκλεισεν αὐτὴν ἐντὸς ὀχυροῦ φρουρίου. Εἰς μάτην προσεπάθει ἡ δυστυχὴς κόρη νὰ ἐλευθερωθῇ ἐκ τῆς εἰρκτῆς ταύτης, μίαν φορὰν μάλιστα πηδήσασα ἀπὸ ἐνὸς πύργου ἐξήκοντα ποδῶν ὕψους· ἡ τολμηρὰ αὕτη ἀπόπειρα ἀπέτυχεν ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι. Ἡ παρθένος εὐρέθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κειμένη ἀναίσθητος, ἀλλ' ἄνευ σοβαρᾶς βλάβης, καὶ ἐκομίσθη πάλιν εἰς τὴν εἰρκτὴν τῆς. Ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Φιλίππου μετέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀγγλων. Ἀν' ἐξηρτάτο ἐκ τῆς θελήσεως τῶν ἐξηρηθισμένων κατωτέρων Ἀγγλων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, ἡ «ἐπαναστάτις» θ' ἀπεκεφαλίζετο ἀμέσως. Τοῦτο ὅμως δὲν συνέφερεν εἰσέτι εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν. Ἐπρεπε πρότερον αἱ ἀγγλικαὶ ἦται νὰ φανῶσιν ὡς μαγικὸν ἔργον τοῦ διαβόλου καὶ ἡ ὅλη ἐμφάνισις καὶ ἐνέργεια τῆς Αὐρηλιανῆς παρθένου — συγχρόνως δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας — νὰ στιγματισθῇ ὡς ἀνόσιον καὶ θεοστυγὲς ἔργον.

Τὸν ἰούνιον τοῦ 1431 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκος διέταξεν ὅπως ἡ Ἰωάννα «ἡ καλουμένη Παρθένος» ἐξετασθῇ ὑπὸ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου ἀν' πιστεῦν εἰς ὅλα τὰ δόγματα τῆς θρησκείας, ἔσχεν ὅμως τὴν πανουργίαν νὰ προσθέσῃ ὅτι, ἐν ἡ περιπτώσει ἀποδειχθῇ ἡ ἀθωότης αὐτῆς εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα, νὰ ἀποδοθῇ εἰς κοσμικὸν δικαστήριον ὅπως δικασθῇ ὡς στασιώτις. Τὸ δικαστήριον τοῦτο συνήλθεν ἐν Ρουένῃ, ἐν τῷ ἀρχαίῳ μεγάρῳ τῶν νορμαννῶν δουκῶν. Προήδρευε δὲ τοῦ δικαστηρίου τοῦτου Γάλλος τις ἱερεὺς ὀνόματι Cauchon, μοχθηρὸς καὶ ἀσυνείδητος ἄνθρωπος, ὅστις εἶχε πωλήσῃ ἑαυτὸν εἰς τοὺς Ἀγγλους — ἔχων παρὰ τῷ πλευρῷ του τὸν ἀντικαταστάτην τοῦ μεγάλου ἱεροδικαστοῦ τῆς Γαλλίας, τὸν Lemaitre. Τὰ λοιπὰ μέλη ἦσαν ἄνθρωποι ἀνεγνωρισμένοι ὡς ἀσυνείδητοι καὶ ἄνευ χαρακτήρος, ἐπιμελούμενοι μυριάκις περισσώτερον τῆς εὐνοίας τῶν Ἀγγλων καὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος ἢ τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ παρθένος εὐρίσκετο ἐγκαθειργμένη ἐν σκοτεινῷ τινι δωματίῳ τοῦ πύργου τοῦ μεγάρου. Παρὰ τῇ κλίνῃ αὐτῆς ἦτο ἐστερεωμένη χονδρὴ δοκὸς ἐξ ποδῶν ὕψους μὲ πολλοὺς χονδροὺς σιδηροὺς δακτυλίους· ἡ Ἰωάννα ἔφερε νυχθημερὸν δεσμὰ εἰς τοὺς πόδας, ἅτινα κατὰ τὴν νύκτα προσεδέοντο διὰ σιδηρῶν ἀλύσεων εἰς τὴν δοκὸν. Πέντε ἄγγλοι φύλακες ἐφύλασσον αὐτὴν διηνεκῶς, τρεῖς ἐν τῷ δωματίῳ καὶ δύο ἔξωθεν. Ἡ εἰρκτὴ αὕτη ἦτο κοσμικὴ· ἡ Ἰωάννα καθ' ὅλην τὴν δίκην δὲν ἔπαυσεν ἀπαιτοῦσα ἐκκλησιαστικὴν — κατὰ τὸ ἔθος τῶν χρόνων ἐκείνων ἐλαφροτέραν — φυλακὴν· ἐδικαίωτο δὲ ν' ἀπαιτῇ τοιαύτην, ὡς δικαζομένη ὑπὸ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου. Ἡ αἰτησίς τῆς ἀπερρίφθη. Ἡ δυστυχὴς κόρη ἐφυλάσσετο ἐντελῶς ἀποκεκλεισμένη.

Μόνος ὁ ἱερεὺς Cauchon εἶχεν ἐλευθέραν εἴσοδον, ὅταν δῆποτε ἤθελε.

Ἡ κατηγορία ἐξετείνεται εἰς διάφορα ἐγκλήματα. Πρὸς τοῖς ἄλλοις κατηγορεῖτο καὶ ὡς φορέσασα ἀνδρικά ἐνδύματα· καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ἀκόμη δὲν ἠθέλησε ν' ἀπεκδυθῇ τὴν ἀνδρικήν τῆς ἐνδυμασίαν, διότι οἱ ἅγιοι τῆς τὴν εἶχον διατάξῃ νὰ τὰ φορῇ μέχρις ὅτου ἐλευθερώσῃ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῶν Ἀγγλων. Ἐκτὸς τοῦτου οἱ δικασταὶ εἶχον μέγα συμφέρον καὶ προσεπάθουν παντοιοτρόπως νὰ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι συναναστρέφετο μετὰ δαιμόνων καὶ ἦτο ὁπαδὸς τοῦ διαβόλου. Προσεπάθουν δὲ ν' ἀποδείξωσιν αὐτὴν αἰρετικὴν καὶ δι' ἐρωτήσεων περὶ κυρίως δογματικῶν ζητημάτων.

Ἀλλὰ πῶς ἐφέρθη ἡ Ἰωάννα κατὰ τὴν δίκην καὶ κατὰ τὰς ἀνακρίσεις; Θὰ ἦτο πάρα πολὺ μακρὸν νὰ περιγράψωμεν ὅλην τὴν πορείαν τῶν δικαστικῶν συζητήσεων, ὡς παρίσταται ἡμῖν ἐκ τῶν διασωθέντων πρακτικῶν. Ὁ διεξερχόμενος τὰ ἐγγραφα ταῦτα εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ συγκινηθῇ. Ἡ παρθένος, καίπερ καταβεβλημένη ὑπὸ τῶν βασάνων καὶ ὑπὸ διηνεκοῦς ψυχικῆς ἀγωνίας, παρουσιάζεται ἀπαθὴς καὶ ἀτάραχος ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ἀποπνέουσα ὑπερφυσικόν τι σχεδὸν μεγαλεῖον καὶ ὕψος. Διὰ τοῦ ὕψους τῆς μαρτυρεῖ ἐνίοτε ὅτι αἰσθάνεται βαθυτάτην ἀποστροφήν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ἡγορασμένους τούτους συμπατριώτας τῆς. Αἱ ἀποκρίσεις τῆς εἶναι σύντομοι, ὠρισμένοι, σταθεροί, εὐκρινεῖς. Εἶνε πληρέστατα κυρία ἐαυτῆς. Ἐμποιοῦσιν ἐκπληξιν αἱ φρονιμώταται ἀπαντήσεις, ἃς δίδει ἡ ἀπλὴ αὕτη χωρικὴ νεάνις, ἡ μόλις δεκαεννεαετῆς, ἡ ἀγνοοῦσα τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς τὰς μετὰ τοσαύτης πανουργίας καὶ δολιότητος ἀπευθυνόμενας αὐτῇ ἐρωτήσεις ὑπὸ τῶν ἐξηρηθισμένων εἰς παντὸς εἶδους σοφιστείας θεολόγων καὶ νομικῶν.

Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἠρώτησαν αὐτὴν καὶ τοῦτο: ἂν πιστεῖν ὅτι εἶνε βεβαία περὶ τῆς αἰωνίας αὐτῆς ψυχικῆς σωτηρίας, ἦτοι ὅτι εὐρίσκεται ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Ἀν' ἀπεκρίνετο καταφατικῶς, θ' ἀπεδεικνύετο ἀμέσως αἰρετικὴ, διότι ἡ ἐκκλησία κατεδίκαζε τὴν θεωρίαν, δι' ἧς ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐξασφάλις τῆς ψυχικῆς σωτηρίας διὰ τῶν μέσων τῆς χάριτος ἐφαίνετο ἀπειλούμενη. Ἡ Ἰωάννα ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς: «Ἄν δὲν εὐρίσκωμαι ὑπὸ τὴν θείαν χάριν, παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ μὲ φέρῃ εἰς αὐτὴν· ἂν εὐρίσκωμαι, νὰ μὲ διατηρήσῃ εἰς τὴν χάριν του· διότι ἄλλως προτιμῶ τὸν θάνατον παρὰ νὰ μὴ εὐρίσκωμαι ὑπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ.»

Ὅτε ἠρώτησαν αὐτὴν περὶ τῶν ὁπτασιῶν, τὰς ὁποίας ἔλεγεν ὅτι εἶδεν, ἐδήλωσεν ἄνευ δισταγμοῦ, ποῖος ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὴν, πότε εἶδε τὰς ὁπτασίας ταύτας, καὶ πάντα ὅσα ἤκουσεν ἐν αὐταῖς. Ὁ ἀναγινώσκων τὰς ὁλως ὀριστικὰς καὶ συγκινητικὰς ἀπλὰς ὁμολογίας τῆς Ἰωάννας, δὲν δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ ποσῶς περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τῆς. Πρέπει ἐξ ἁπαντος νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι αὕτη ἡ ἰδίᾳ Ἰωάννα ἦτο ἐντελῶς καὶ ἀκραδάντως πεπεισμένη, ὅτι εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ, τὴν Ἀγίαν Αἰκατερίναν κτλ. Βεβαίως αἱ ὁπτασίαι τῆς αὐταὶ ἦσαν ἀποκρήματα τῆς ἰδίας αὐτῆς φαντασίας, ἀλλὰ χωρὶς αὐτὴ νὰ ἔχη γνῶσιν καὶ συνείδησιν τῆς ἀπάτης. Δι' αὐτὴν

Ο ΛΕΙΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ.

Κατά ιχνογραφίαν του Ε. Limmer.

τά γεννήματα ταῦτα τῆς φαντασίας εἶχον ἀληθινὴν, ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν καὶ ἐρρύθμιζον κατ' ὅλα τὰς πράξεις τῆς. Εἰς τὰς ἀποκρίσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τῶν δικαστῶν κάμνει ὠρισμένας τινὰς ἀποκρίσεις περὶ τῶν λόγων οὓς ἤκουσε παρὰ τῶν ἀγίων. Μερικὰ πράγματα ἀρνεῖται νὰ ὁμολογήσῃ. "Ὅτε, λόγου χάριν, ὁ δικαστὴς τὴν ἐρωτᾷ διὰ ποίων κρυφίων σημείων ἔπεισε τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτήν, ἀποποιεῖται νὰ ἀπαντήσῃ. Οἱ δικασταὶ τὴν βιάζονται νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἀλλ' αὐτὴ ἐπιμένει εἰς τὴν ἀποποίησίν τῆς. Τότε καλοῦσι τοὺς βασανιστὰς καὶ ἐξηγουσιν εἰς αὐτὴν λεπτομερῶς ὅλα τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα βασανιστικὰ ἐργαλεῖα, ὅπως συνήθως ἐγένετο κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς «βασανιστικῆς ἀνακρίσεως». Ἡ Ἰωάννα ἀπαντᾷ: «Ἄν οἱ πόνοι μὲ ἀναγκάσουν νὰ δώσω ψευδεῖς μαρτυρίας, θὰ εἶπω, ὅτι μόνον διὰ τῆς βίας ἀναγκασθεῖσα ὡμίλησα.»

Δὲν ἔκαμαν ὅμως χρῆσιν τῆς βασάνου.

Ἡ δίκη, ὡς ἐγένετο, ἦτο εἰς φοβερὰν ἀντίφασιν πρὸς πᾶσαν περὶ δικαίου καὶ περὶ τιμῆς ιδέαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν δικαστῶν ἦσαν τοσοῦτον ἀσυνείδητοι καὶ διεφθαρμένοι ἠθικῶς, ὥστε ἡ ὅλη παρουσία τῆς Ἰωάννας, ἡ ἀξιοπρεπὴς αὐτῆς συμπεριφορὰ, ἡ ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἀδωότητος ὑπερήφανος καὶ εὐγενὴς στάσις τῆς οὐδεμίαν ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς. Παρ' ὀλίγοις μόνον ἔτυχε συμπαθείας. Μοναχὸς τις, ὀνόματι Isambard, ὅστις ἀνῆκεν ὡσαύτως εἰς τὸ δικαστήριον, τοσοῦτον συνεκινήθη ὑπὸ τῆς ἥρωικῆς αὐτῆς μεγαλοψυχίας, ὥστε κατὰ τὰς δικαστικὰς συζητήσεις προσεπάθησεν ἐπανειλημμένως νὰ τὴν συμβουλευθῇ διὰ σημείων καὶ διὰ νευμάτων. Προέβη δὲ μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐτόλμησε κρυφίως νὰ τὴν παρακινήσῃ ν' ἀποταθῇ εἰς τὴν ἐν Basel σύνοδον ὅπως ἀνακρίνῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' εἰς δικαστῆς, ὁ κόμης Warwick, στραφεὶς πρὸς τὸν ἀγαθὸν μοναχὸν τῷ εἶπε: «Ἄν δὲν παύσης, παληόσκυλλε, νὰ δίδῃς συμβουλὰς εἰς αὐτὸ τὸ γύναιον, θὰ σὲ ρίψω εἰς τὸν Σηκουάνα.» Εὐγενὴς τις Ἀγγλος, ὅστις ἦτο παρὼν εἰς τὰς συνεδριάσεις, θαυμάσας τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τῆς παρθένου, ἀνεφώνησε: «Κρίμα, κρίμα ποῦ δὲν εἶνε Ἀγγλίς!»

Ὁ τρόπος τῆς δίκης ἦτο ἀνήκουστος· οἱ δικασταὶ δὲν ἄφιναν εἰς τὴν Ἰωάνναν οὔτε κἂν τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν διὰ νὰ σκεφθῇ τί νὰ ἀπαντήσῃ ἀλλ' ἠνώχλουν αὐτὴν μὲ τόσας ἀλλεπαλήλους ἐρωτήσεις, ὥστε ἡ δυστυχὴς κόρη ἀνεφώνησεν ἀπαξ: «Πρὸς Θεοῦ, ἀφήσατέ με τοῦλάχιστον νὰ ἀπαντῶ εἰς ἓνα ἕκαστον κατὰ σειράν!» Καὶ αὐτὰ τὰ πρωτόκολλα δὲν ἐγένοντο ἀκριβῶς καὶ εὐσυνειδήτως. Ὁ ἱερεὺς Cauchon ἐπεχείρησε κατόπιν πολλὰς ἐπ' αὐτῶν αὐθαιρέτους μεταβολὰς ἢ καὶ διαγραφὰς.

Ἐπὶ τέλους ἐπερατώθησαν αἱ μακραὶ καὶ πολυάριθμοι ἀνακρίσεις. Περὶ τὸ τέλος αὐτῶν ἡ Ἰωάννα, σωματικῶς καὶ πνευματικῶς φοβερὰ ἐξησθενωμένη καὶ ἐξητλημένη, ἐνέπεσεν εἰς βαρεῖαν νόσον. Ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐφαίνετο ὅτι ἐμελλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν νόσον· ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς κράσεως καὶ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς περιποιήσεως καὶ θεραπείας τῶν Ἀγγλων, οἵτινες δὲν εἶχον εἰσέτι κατάρθωσιν τὸν σκοπὸν τῶν, ἡ νεάνις ἀνέλαβε τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ὑγίαν τῆς.

Κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τοιοῦτου εἶδους δίκας

ἔδιμον ὤφειλον τὰ πρακτικὰ, πρὶν ἢ ἐκδοθῇ ἡ δικαστικὴ ἀπόφασις, ν' ἀποσταλῶσι πρὸς περιώνυμα σοφῶν σωματοεῖα καὶ νὰ περιμένεται ἡ γνωμοδότησις τούτων. Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἐπρόκειτο νὰ ζητηθῇ ἡ γνωμοδότησις τοῦ ἱερατείου τῆς μητροπόλεως τῆς Ρουένης καὶ τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας. Ἀλλ' ἀντὶ γὰρ πεμφθῶσι πλήρη καὶ ἀκέραια τὰ πρακτικὰ, ὁ Cauchon παρεσκεύασε μίαν περίληψιν ἐξ αὐτῶν, ἐν ἣ πᾶν ὅτι ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς δικαίωσιν τῆς Ἰωάννας παρέλιπε μετὰ μοχθηρᾶς πανουργίας, μέρος δὲ τῶν μαρτυριῶν τῆς διέστρεψε καὶ πρὸ πάντων τὰ γεγονότα, ἅτινα κατ' ἑαυτὰ ἦσαν ἀληθῆ, παρεμόρφωσε μετὰ καταχθονίου δολιότητος καὶ παρέστησεν οὕτως, ὥστε ὁ ἀναγνώστης ἀκουσίως διετίθετο κατὰ τῆς παρθένου.

Πᾶσαι λοιπὸν αἱ γνῶμαι ἀπέβησαν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, δυσμενεῖς καὶ κακόβουλοι τῇ Ἰωάννῃ, πρὸ πάντων δὲ ἡ γνωμοδότησις τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων. Αὕτη ἀπεφάνθη ὅτι ἐκεῖναι αἱ ὁπτασίαι καὶ ἀποκαλύψεις τῆς νεάνιδος εἶναι ἢ ψεύδη αὐτῆς τῆς ἰδίας ἢ ἔργα τοῦ διαβόλου· ὅτι ἡ Ἰωάννα ἐβλασφήμησεν τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀγίους, ἐξέπεσεν ἐκ τῆς πίστεως ἥτις μόνῃ δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἔσχε σχέσεις μὲ πονηρὰ πνεύματα, παρεπλάνησεν ἀνδράποους εἰς εἰδωλολατρείαν καὶ παρώτρυνεν εἰς σφαγὰς καὶ αἱματοχυσίας· καὶ ὅτι ἂν ἀποποιήθῃ νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν πλάνην τῆς καὶ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὀφείλει νὰ παραδοθῇ ὑπὸ τῆς κοσμικῆς Δικαιοσύνης εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἤθελε καὶ ὁ Cauchon. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπέδιωκεν, ὅπως ἡ Ἰωάννα ἀπαρνηθῇ δι' ὅρκου τὴν ἀλήθειαν τῶν ὁπτασιῶν καὶ τῶν ἀποκαλύψεων τῆς. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπιπτεν ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Κάρολον ἀφοσίωσις τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, λαμπρότατα δὲ θὰ ἐδικαιούτο ἡ ἀγγλικὴ δύναμις καὶ θὰ ἐκέρδιζε νέον ἔδαφος.

Ὁ Cauchon προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς πείθους νὰ παρακινήσῃ τὴν παρθένον εἰς τὴν δι' ὅρκου ἀπάρνησιν τῶν ἰσχυρισμῶν τῆς. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε τοῦτο. Ἡ Ἰωάννα ἐπέμενε σταθερῶς λέγουσα ὅτι αἱ ὁπτασίαι ἃς εἶδεν ἦσαν αὐτῇ ἐκ Θεοῦ ἀπεσταλμένα. Κατὰ τινὰ δευτέραν ἀπόπειραν ἠπειλήσεν αὐτὴν διὰ τῆς βασάνου, ἀλλ' ἐκεῖνη ἔμενεν ἀκλόνητος. Τὴν τρίτην φορὰν τέλος ἐπανελάβε τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἐπὶ παρουσίᾳ μεγάλου πλήθους ἱερέων ἐν τῇ αἰδούσῃ τοῦ δουκικοῦ μεγάρου, ἀποποιουμένης δὲ καὶ πάλιν τῆς Ἰωάννας, ἠπειλήσεν αὐτὴν διὰ τῆς πυρᾶς. «Καὶ ἂν ἐστεκόμην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρός» ἀπεκρίθη ἡ νεάνις, «δὲν θὰ ἠρνούμην τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀποστολῆς μου.»

Ὁ Cauchon κατέφυγεν ἤδη εἰς τὸ τελευταῖον μέσον, ὅπερ ἐπεφύλασεν ἑτοιμον. Ἡ Ἰωάννα προσεκλήθη διὰ τὴν 24 Μαΐου εἰς τὴν τελευταίαν δημοσίαν συνεδρίαν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ St. Quen. Δύο μεγάλα, μέχρι μακρᾶς ἀποστάσεως ὁρατὰ παραπήγματα ὕψοντο ἐκεῖ, τὸ ἐν διὰ τὸν Cauchon καὶ τοὺς δικαστὰς, τὸ δὲ ἕτερον διὰ τὴν Ἰωάνναν καὶ τὸν ἐπιβληθέντα αὐτῇ σύμβουλον, μοναχὸν τινὰ ὀνόματι Loysseur, ὅστις ἤδη κατὰ τὴν δίκην ἔσχε τὴν ἀνάδειαν καὶ μοχθηρίαν νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν παρθένον ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι εἶνε δῆθεν συμπατριώτης τῆς διὰ νὰ κερδήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς καὶ νὰ τὴν ἐξαπατήσῃ μὲ δολίαν ὑποσχέσεις. Κατ' ἐντολήν

τοῦ δικαστηρίου τῇ ὑπεσχέδῃ ὅτι, ἂν ἀπηνεῖτο δι' ὅρκου τοὺς ἰσχυρισμούς της, θὰ μετέβαιναν ἐκ τῆς κοσμικῆς εἰς ἐκκλησιαστικὴν φυλακὴν καὶ, ὅπερ δι' αὐτὴν ἦτο τὸ σπουδαιότατον, δὲν θὰ ἐφυλάσσετο πλέον ὑπὸ ἀνδρῶν ἀλλὰ ὑπὸ γυναικῶν.

Ὅτε ἡ παρθένος, περιβεβλημένη τὴν ἀνδρικήν στολὴν της, ἔφθασε διὰ τεδρίπτου ἀμάξης εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ παραπήγματος, τότε ἠγέρθη ὁ δόκτωρ τῆς Θεολογίας Erard, σοφώτατος ἱερεὺς καὶ περίφημος ὡς ρήτωρ. Ἠθέλησε νὰ πείσῃ τὴν παρθένον ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς λόγους της περὶ τῶν ὀπτασιῶν. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ κήρυγμά του ὠμίλησε καὶ περὶ τοῦ βασιλέως Καρόλου λέγων, πόσον ἐταπεινώθη αὐτὸς καὶ ἡ Γαλλία σύμπασα διὰ τῆς πίστεώς των εἰς τὸ ἀπατηλὸν τοῦτο ἔργον τῆς κολάσεως, τότε ἡ Ἰωάννα ἐξερράγη εἰς φλογερὰν ὀργήν: «Μὰ τὴν πίστιν μου, κύριε, λαμβάνω τὴν τόλμην μὲ ὅλον μου τὸν πρὸς ὑμᾶς σεβασμὸν νὰ σᾶς εἶπω καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς μου νὰ σᾶς ὀρκισθῶ, ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶνε ὁ καλλίτερος Χριστιανὸς μεταξὺ ὅλων τῶν Χριστιανῶν. Μὴ ὀμλεῖτε περὶ τοῦ βασιλέως· μιλεῖτε περὶ ἐμοῦ». Ἀφοῦ ὁ Erard ἐτελείωσε τὸν λόγον του, ἀπήντησεν ἡ παρθένος μὲ ἀποφασιστικὸν καὶ τολμηρὸν ὕφος: «Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑποταγὴν μου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἃς γράφουν ὅλας μου τὰς πράξεις, ὅσας ἔκαμα, καὶ ὅλους μου τοὺς λόγους, ὅσους εἶπα, καὶ ἃς τὰ στείλουν εἰς τὴν Ρώμην πρὸς τὸν ἅγιον πατέρα, τὸν πάπαν. Αὐτὸν καὶ τὸν Θεὸν πρῶτον ἐπικαλοῦμαι. — Τὰς πράξεις μου καὶ τοὺς λόγους μου» προσέθηκεν «δὲν θέτω εἰς βάρος κανενὸς ἀνθρώπου, οὔτε τοῦ βασιλέως μου οὔτε ἄλλου τινός. Ἄν ἔσφαλα, τὸ σφάλμα εἶνε ἰδικόν μου καὶ οὐδενὸς ἄλλου!» Νευρικὸς τρόμος ἐκλόνησε μετὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ βασανισμένον καὶ ὑπὸ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν πόνων ἐξηντλημένον σῶμά της.

Ἦδη ὁ Cauchon προέβη εἰς τὸ ἀκρότατον. Ἀνέπτυξε τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν καὶ ἤρχισε μὲ δυνατὴν φωνὴν νὰ τὴν ἀναγινώσκῃ. Μεταξὺ τῶν διαφόρων προτάσεων καὶ εἰς τὰ σπουδαιότερα μέρη ἐσταμάτα, διὰ νὰ δίδῃ εἰς αὐτὴν καιρὸν νὰ σκεφθῇ. Κατὰ τὰς βραχείας ταύτας παύσεις ὁ Loyseleur καὶ οἱ ἄλλοι σύμβουλοι τῇ ἔλεγον: «Ἰωάννα, παραδόθητι, σώθητι ἐκ τῶν φλογῶν.» Ὅτε ὁ Cauchon ἔφθασεν εἰς τὸ ἐξῆς μέρος: «Αἰρετικὴ καὶ ἀφωρισμένη ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας», ἡ Ἰωάννα ὑψώσασα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀνεκραύγασεν: «Ἄγιε Ἀρχάγγελε Μιχαήλ, συμβούλευσέ με τώρα τί νὰ κάμω!» Ἀλλ' οὐδεὶς Ἀρχάγγελος ἐφάνη. Ἐβλεπεν ἡ δυστυχὴς τοὺς δημίους μὲ τὴν ἐρυθρὰν στολὴν των ἐπὶ ἐξευγμένης ἀμάξης μὲ σχοινία καὶ μὲ δαυλοὺς ἀνημμένους, ἐτοιμοὺς νὰ τεθῶσιν εἰς τὴν πυρὰν. Τὴν στιγμὴν ταύτην τοῦ σφοδροτάτου ψυχικοῦ ἀγῶνος ἡ δυστυχὴς ἀπώλεσε τὴν δύναμιν της καὶ στρέψασα πλανώμενα βλέμματα περὶ αὐτὴν ἀνεφώνησε: «Θὰ κάμω ὅ τι θέλετε.» Μειδιῶσα, ὡσεὶ ἐξεστηκυῖα τῶν φρενῶν, διήκουσε τὸν ἀναγνωσθέντα αὐτῇ τύπον τῆς ἀπαρνήσεως καὶ ἔθηκεν ὑποκάτω τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ὁ Cauchon ἦτο προπαρεσκευασμένος εἰς τὴν ἐκβασιν ταύτην τοῦ πράγματος. Ἐξήγαγεν ἀμέσως ἐκ τοῦ κόλπου του τὸ ἔγγραφον τῆς τελεσιδικίου ἀποφάσεως, ὅπερ εἶχεν ἐκ τῶν προτέρων ἔτοιμον, καὶ ἀνέγνωσεν αὐτὸ μὲ δυνατὴν φωνήν. Ἡ τελικὴ αὕτη

ἀπόφασις περιεῖχε τὴν χάριν, καθ' ὅσον μόνον ἀπῆλ-
λασε τὴν Ἰωάνναν ἀπὸ τοῦ διὰ τῆς πυρᾶς θανάτου. «Ἀλλὰ» διελάμβανε κατωτέρω, «ἐπειδὴ σὺ ἡμαρτες εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἀνοσίως, διὰ τοῦτο σὲ καταδικάζομεν εἰς ἰσόβιον φυλάκισιν, ὅπως ἐξαγνισθῇς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν σου, τρώγουσα μόνον τὸν ἄρτον τῶν ἀληθόνων καὶ πίνουσα τὸ ὕδωρ τῆς θλίψεως καὶ κλαίουσα τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα μὴ ποτε ἐν τῷ μέλλοντι περιπέσης πάλιν εἰς αὐτάς. Ταῦτα, ἐπιφυλασσομένης τῆς ἡμετέρας χάριτος καὶ ἐπιεικείας.» Σφοδρὰ ἀγανάκτησις ἠγέρθη ἐν τῷ πλήθει τῶν περισταμένων Ἀγγλων — ἀγανάκτησις, διότι ὁ Cauchon δὲν παρέδωκε τὴν παρθένον εἰς τὸν διὰ τῶν φλογῶν θάνατον. Δὲν εἴξευρον, ὅτι ὁ Cauchon ἤθελε κατὰ πρῶτον ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῆς παρθένου τὴν αἵγλην, ἥτις τὴν περιέβαλλεν εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κόσμου, καὶ νὰ τὴν στιγματίσῃ ὡς αἰρετικὴν, ὡς ἀποστάτιδα. Ἀφοῦ κατάρθρωσε τὸν σκοπὸν του τοῦτον, τί τον ἔμελε ὅτι οἱ Ἀγγλοι στρατιῶται ἐγόγγυζον, μάλιστα δὲ καὶ τὸν ἐλθοβόλουν; ὁ πανοῦργος ἱερεὺς ἐγνώριζε κάλλιστα, ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἐγίνετο. ἄξιος τῆς πλείστης εὐγνωμοσύνης τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Πρὸς δὲ τὰς παραστάσεις τοῦ κόμητος Warwick ἀπήντησε λέγων: «Μείνετε ἥσυχος. Θὰ τὴν ξαναπιάσωμε στὰ χέρια μας.»

Ἀφοῦ ἐπέρασεν ἡ εἰδεχθῆς καὶ φρικώδης αὕτη σκηνή, ὁ ἱερεὺς Loyseleur ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ἰωάνναν καὶ τὴν συνεχάρη λέγων: «Ἰωάννα, εἶχες τύχη σήμερα· ἔσωσες τὴν ψυχὴν σου!» — «Τώρα λοιπὸν» ἀπεκρίθη ἡ κόρη «σεῖς οἱ ἀνδρωποὶ τῆς ἐκκλησίας, φέρετέ με εἰς τὰς φυλακάς σας, διὰ νὰ μὴ μένω πλέον εἰς τὰ χέρια τῶν Ἀγγλων.» Διὰ τῆς αἰτήσεως ταύτης ἀπῆλθον τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως, ἣν αὐτὸς ὁ Loyseleur τῇ εἶχε δώσει. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς φυλακῆς ἦτο ἡ μεγίστη ἐπιθυμία της, διότι ὑπέφερε τὰ πάνδεινα παρὰ τῶν βαρβάρων καὶ μοχθηρῶν Ἀγγλων φυλάκων. Ἀλλ' ὁ ἀσυνείδητος Cauchon εἶπε πρὸς τοὺς ὑπηρέτας: «Κλείσετε τὴν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐκ τῆς ὁποίας τὴν ἐφέρατε.» Ἦγαγόν αὐτὴν πάλιν εἰς τὴν προτέραν εἰρκτήν, καὶ ἡ μεταχείρισις, ἥτις πρότερον ἦτο μετρία ὡς ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἣν εἶχον νὰ τηρήσωσιν αὐτὴν πρὸς τὸ παρὸν ζωντανήν, ἐγενεῖν ἤδη ἀπανθρώπως σκληρά. Ἡ Ἰωάννα ἀπέβαλεν, ὅπως ὑπεσχέθη κατὰ τὴν ἀπωμοσία, τὴν ἀνδρικήν πολεμικὴν στολὴν της καὶ ἐνεδύθη γυναικεῖα ἐνδύματα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἀρκετὸν. Τῇ ἀπέκοψαν τὴν μακρὰν κόμην, κατὰ τὰς νύκτας δὲ τὴν ἐδέσμευον μὲ σιδηρὰς ἀλύσεις οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύναται καθόλου νὰ κινηθῇ. Τὰς ἀπανθρωπίας ταύτας καὶ ἄλλας περισσοτέρας διέπραττον διὰ νὰ παραστήσωσιν αὐτῇ τὸν θάνατον προτιμότερον τοιαύτης ζωῆς, διὰ νὰ τὴν ἀναγκάσωσιν εἰς ὑποτροπὴν.

Οἱ ἀναγνώσται δύνανται νὰ φαντασθῶσιν εἰς πόσον φοβερὰν ψυχικὴν ἀγωνίαν εὐρίσκετο ἡ δυστυχὴς κόρη. Ἐμέμφετο ἑαυτὴν πικρότατα ὅτι ἠρνήθη ἐνόρκως τὰς ἀληθεῖς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψας ἃς ἔλαβε. Οἱ ἅγιοι της ἐνεφανίζοντο πάλιν καὶ τῇ ἐπέβαλλον τὸ καθήκον ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἄρνησιν της.

Εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι οἱ ἀπάνθρωποι ἐκεῖνοι φύλακες ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Cauchon ἠνάγκασαν τὴν παρθένον νὰ φορέσῃ μίαν ἱποτικὴν ἀνδρικήν

στολήν, ἣν ἐξ ἐπίτηδες ἀφῆκαν ἐν τῇ φυλακῇ της. Ὅτε δὲ συνέβη τοῦτο, εἰδοποιήθη ἀμέσως ὁ Cauchon. Ἡ ἐπιθυμία του ἐξεπληρώθη: Ἡ Ἰωάννα ἐπανέπεσεν εἰς τὸ ἁμάρτημα. Τώρα πλέον οὐδεμία δύναμις, οὔτε κοσμικὴ οὔτε ἐκκλησιαστικὴ, ἤδυνάτο νὰ τὴν σώσῃ. Ἐξητάσθη ἐν τῇ εἰρκτῇ, καὶ ἐπειδὴ τώρα διαρρήδην ἀνεκάλεσε τὴν ἀπωμοσίαν της, ὥς ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ πυρὸς ἐκβιασθεῖσαν, παρεδόθη ὥς ἐξ ὑποτροπῆς αἰρετικὴ εἰς τὰς χεῖρας τῆς κοσμικῆς δικαιοσύνης. Κατὰ τὰς ιδέας τοῦ μεσαιῶνος πᾶσα κοσμικὴ ἐξουσία ὤφειλε τὸν ἐξ ὑποτροπῆς αἰρετικὸν νὰ παραδίδῃ ἀδιστακτικῶς εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον, διότι ἄλλως καθίστατο καὶ αὐτὴ ὑποπτος ἐπὶ ἀποστασία.

Τῇ 30 μαΐου 1431 ὤφειλε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ θανάτωσις τῆς Ἰωάννας. Ἀγαθὸς τις καὶ εἰλικρινὴς ἱερεὺς ὀνόματι Ladvenu ἔδωκεν αὐτῇ τὴν θείαν κοινωνίαν. Ὁ ἱερεὺς αὐτὸς διηγεῖται τὰ ἑξῆς: «Ἡ Ἰωάννα ἔλαβε τὰ ἄχραντα μυστήρια, χέουσα ῥεύμα φλογερῶν δακρύων, μὲ ταπείνωσιν καὶ εὐλάβειαν, ἣν δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω.» Ὅτε ἀνῆγγεῖλεν αὐτῇ ποῖον θάνατον ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἡ δυστυχὴς κόρη ἐξέβαλε φοβεράς, σπαρακτικὰς κραυγὰς, ἔπειτα ὅμως ἡσυχάσεν καὶ ταχέως ἀνέλαβε τὴν συνήθη ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς.

Περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς πρωΐας ἀπέδθη τὴν πολεμικὴν στολήν της καὶ ἐνεδύθη γυναικεῖα φορέματα. Ἐδῆκαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ἓνα σκουφον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Αἰρετικὴ ἐξ ὑποτροπῆς, ἀποστάτις, εἰδωλολάτρις.» Ἐπειτα ἐξήχθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μεγάρου, ἐνθα περιέμενεν αὐτὴν ἡ νεκρικὴ συνοδία. Ἐνταῦθα ἀνέβη ἐπὶ ἀμάξης· πλησίον της, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ἐκάθισαν ὁ δικαστικὸς κλητὴρ καὶ ὁ πνευματικὸς πατὴρ Massieu. Ὁκτακόσιοι πολεμισταὶ κρατοῦντες πελέκει, ξίφη καὶ λόγχας συνώδεον τὴν πομπήν. Ἐν ᾧ εἶχεν ἐκκινήσῃ ἡ ἄμαξα, αἶφνης ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ πλήθους εἰς μοναχὸς καὶ πλησιάσας πρὸς τὴν ἄμαξαν ἔπεσεν ἔμπροσθεν τῆς Ἰωάννας ὑψὼν τὰς χεῖρας καὶ ζητῶν συγχώρησιν μετὰ δακρύων καὶ ὀδυρμῶν. Οὗτος ἦτον ὁ Loyseleur, ἐκεῖνος, ὁ δολιχότατος καὶ πανουργότατος τῶν ἐχθρῶν της. Ἡ μετάνοια, αἱ τύψεις τοῦ συνειδότος δὲν τῷ ἄφινον καμμίαν ἡσυχίαν, καὶ ἤδη ἤρχετο νὰ ζητήσῃ συγγνώμην παρὰ τῆς παρθένου. Ἄν ἔτυχε συγγνώμης παρὰ τῆς κόρης, ἀγνοοῦμεν, διότι ἀμέσως ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς ἀμάξης συρόμενος ὑπὸ τῶν λυσσαλέων Ἀγγλῶν, ὁ δὲ κόμης Warwick τῷ ἐδήλωσεν, ὅτι ἂν ἤθελε νὰ μείνῃ ζωντανὸς, ὤφειλεν ἀμέσως νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πόλιν. Ὁ Loyseleur δὲν ἀνέλαβε πλέον τὴν ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς του. Τυπτόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότος περιεπλανήθη εἰς τὸν κόσμον καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐν Basel.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐνάτην ὥραν ἔφθασεν ἡ ἄμαξα εἰς τὴν «παλαιὰν ἀγορὰν» παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Σωτῆρος. Τρία παραπήγματα ἦσαν ἰδρυμένα ἐκεῖ: ἐν διὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς δικαστάς, ἕτερον διὰ τοὺς κοσμικοὺς δικαστάς καὶ τὸ τρίτον διὰ τοὺς ἀρχιερεῖς, τῶν ὁποίων ἡγεῖτο ὁ Καρδινάλιος τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ἰωάννα ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τὸ παραπήγμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστῶν. Ἀπειρον πλῆθος εἶχε συναθροισθῇ. Βαθεῖα σιγὴ ἐβασίλευεν ἐν τῷ λαῷ. Τότε ὁ μοναχὸς Nicole Midi ἤρχισε νὰ ἐκφωνῇ ἐπικήδιον λόγον, περιστρεφόμενον περὶ τὸ χωρίον: «Ὅταν ἀσθενῇ ἓν μέλος, πάσχει

πάντα τὰ μέλη.» Ἐπέρανε δὲ τὸν λόγον μὲ τὰς λέξεις: «Ἰωάννα, πορεύου ἐν εἰρήνῃ, ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται πλέον νὰ σὲ προστατεύῃ, σὲ παραδίδει εἰς τὴν κοσμικὴν δικαιοσύνην.» Ὁ ἱερεὺς Cauchon ἀνέγνωσε τότε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν, ἣτις ἐτελείωνε μὲ τὰς λέξεις: «Σὲ ἀποτέμνομεν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ σὲ παραδίδομεν εἰς τὴν κοσμικὴν ἐκκλησίαν, μὲ τὴν παράκλησιν νὰ φερθῇ ἐπιεικῶς.» Ἡ φράσις αὕτη ἦτο συνηθέστατος τότε τύπος ὑποκρισίας.

Ἡ Ἰωάννα ἔπεσε γονικλινῆς καὶ προσηυχῆθη. Ἐν τῇ προσευχῇ της ἀνεφώνησεν: «ὦ Ρουέν, Ρουέν, ἐδῶ θὰ ἀποθάνω; σὺ θὰ εἶσαι ἡ τελευταία μου κατοικία; ὦ Ρουέν, φοβοῦμαι ὅτι θὰ ὑποφέρῃς διὰ τὸν θάνατόν μου!»

Ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποκρουσθεῖσα καὶ ἐξώσθεισα, παρεκάλεσε θερμῶς νὰ τῇ δώσωσιν ἓνα Ἐσταυρωμένον. Ἀγγλὸς τις συγκινηθεὶς ἔκαμε ταχέως ἓνα σταυρὸν ἐκ δύο τεμαχίων ξύλου, καὶ τὸν ἔδωκεν εἰς τὴν Ἰωάνναν. Αὕτη κατησπάσθη τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ στήθους της. Ἐν τῷ μεταξύ ἔσπευσεν ὁ ἀγαθὸς καὶ πιστὸς μοναχὸς Isambard καὶ ἔφερεν ἓνα Ἐσταυρωμένον ἐκ τῆς πλησίον Ἐκκλησίας τοῦ Σωτῆρος· ἡ Ἰωάννα ἤρπασε καὶ ἐνηγκαλίσθη τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐκάλυπτεν αὐτόν μὲ φιλήματα καὶ μὲ δάκρυα.

Τινὲς τῶν παρακαθημένων ἠγγέρθησαν καὶ ἀπεμακρύνθησαν κρυφίως καὶ σιωπηλῶς ἀπὸ τοῦ θριαμβίου. Οἱ πλεῖστοι ἔκλειον· ὥς καὶ αὐτοὶ οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀξιώματικοι ἐφαίνοντο πῶς συγκινημένοι. Τέλος ἐδόθη εἰς τοὺς κλητῆρας ἡ διαταγὴ νὰ προβάσιν. Ὅτε εἶδεν αὐτοὺς ἡ Ἰωάννα περιεπτόχθη πάλιν τὸν Ἐσταυρωμένον, ἐχαρέτισε τοὺς ἐπὶ τοῦ παραπήγματος ἰσταμένους καὶ κατέβη συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Ladvenu καὶ τοῦ Isambard. Κάτω παρέλαβον αὐτὴν οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες καὶ ἀνεβίβασαν αὐτὴν ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἐνταῦθα ἦτο ἰδρυμένος πίναξ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ἰωάννα, ἡ καλουμένη παρθένος, ψεύστρια, διαφθορεὺς καὶ ἀποπλανήτρια τοῦ λαοῦ, μάντις, εἰδωλολάτρις, βλάσφημος, τετυφωμένη, ψευδόδοξος ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει, δεισιδαίμων, κομπορρήμων, σκληρὰ, ἀκόλαστος, ὁπαδὸς τοῦ διαβόλου, ἀποστάτις, αἰρετικὴ.»

Ἐδεσαν αὐτὴν μὲ σχοινία εἰς τὸν πάσσαλον, τὸν ἐπιστεφόμενον ὑπὸ τοῦ πίνακος μὲ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν. Ἐπειτα ὁ δῆμιος ἔθηκε πῦρ εἰς τὰ ἐπίσσωρευμένα ξύλα. Βραδέως ἀνέβαινον αἱ φλόγες, ὥς γλῶσσαι λείχουσαι. Μέχρι τινὸς ὁ Ladvenu καὶ ὁ Isambard ἐνεκαρτέρησαν μένοντες πλησίον τῆς Ἰωάννας· ἔπειτα ὅμως ἡ δυστυχὴς κόρη τοὺς παρεκάλεσε νὰ καταβῶσι καὶ νὰ βαστάζωσι τὸν σταυρὸν ὅσον τὸ δυνατόν ὑψηλότερα, διὰ νὰ εἰμπορῇ νὰ τὸν βλέπῃ. Ὅτε περιεκαλύφθη ὑπὸ τῶν νεφῶν τοῦ καπνοῦ, ἀνεκραύγασεν: «Δὲν εἶμαι αἰρετικὴ, δὲν εἶμαι ἀποστάτις! Οἱ λόγοι μου ἦσαν ἀπὸ τὸν Θεόν! Ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ πράξω ὅ τι ἔπραξα.» Εἶτα δὲ ἐπρόφερεν ἐπανειλημμένως τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, μέχρις οὗ ἡ φωνὴ της ὁλονὲν ἀσθενεστέρα γινομένη ἐσβέσθη, καὶ ἡ κεφαλὴ της ἐκκλινεν ἐπὶ τοῦ στήθους.

Ἐν σιωπῇ διεσκεδάσθη τὸ πλῆθος. Πάντες ἡσθάνοντο ὅτι ἐνταῦθα διεπράχθη φόνος ἀδάου ἀνθρώπου διὰ πολιτικοὺς λόγους. Ὁ μυστικὸς γραμματεὺς τοῦ

ΚΑΛΟΙ ΦΙΛΟΙ. Κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ Otto Gebler.

βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταδίκης εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀνεφώνησε: «Ὅλοι μας ἔχαθήκαμε, διότι ἐκαύσαμε μίαν Ἀγίαν· ἡ ψυχὴ τῆς εἶνε εἰς τὸν Θεόν.» Ἐν τῷ χωρικῷ λαῷ τῆς Νορμανδίας ἤρχισαν νὰ ἐγείρονται φωναὶ καὶ γυγγυσμοὶ κατὰ τῶν φονέων. Εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ρουένης ὁ Cauchon καὶ οἱ σύμβουλοί του ἐδακτυλοδεικτοῦντο. «Ὅλοι αἱ βαιοπραγίαι τῶν Ἀγγλων δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ καταπνίξωσι τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Διεδίδετο δὲ ἡδὴ παρὰ τῷ λαῷ ἡ φήμη, ὅτι λευκὴ περιστέρα ἐφάνη ἐκ τῶν φλογῶν ἀναπτὰσα πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἡ γηραιὰ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς δυστυχοῦς κόρης ἀπετάθησαν μετὰ τινα χρόνον πρὸς τὸν πᾶπαν μὲ τὴν παράκλησιν, ὅπως διατάξῃ τὴν ἐκ νέου διεξαγωγὴν τῆς δίκης καὶ ἀπαλλάξῃ τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τοῦ στίγματος τῆς ἀποστασίας καὶ εἰδωλολατρείας. Ἐν ἔτει 1455 ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον διὰ πολιτικούς λόγους χάριν τῆς Ἀγγλίας ἐσωπάτο τὸ πρᾶγμα ἐν Ρώμῃ, ἡ ἐπιθυμία τῆς οἰκογενείας ἐξεπληρώθη, καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἀπεκαλύφθησαν αἱ δολοπλοκίαι τοῦ Cauchon. Πάλιν ἐν τῇ αἰδούσῃ τοῦ μεγάρου

ἐν Ρουένῃ ἡ πρώτη δίκη ἐχαρκτηρίσθη ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀνόσιος καὶ θεοσυγῆς καὶ πᾶσα κηλὶς ἀπὸ τῆς μνήμης τῆς Ἰωάννας ἀφῆρέθη.

Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τοῦ παπικοῦ τούτου διατάγματος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῆς παρθένου τὸν ἐπουσιώδη καὶ ἀσήμαντον μῶμον τῆς ἀποστασίας, ὁ κόσμος δὲν θὰ ἐβράδυεν ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς θαυμασίας ταύτης κόρης· ἡ ἀλήθεια τοῦ ἐνδοσιώδους ἔργου δὲν μένει ἐπὶ μακρὸν κεκρυμμένη. Ἡ Αὐρηλιανὴ Παρθένος ὑπέστη χειροτέρας ἔτι προσβολὰς ἢ τὸ μῖσος τῶν Ἀγγλων, ἀλλ' ἐξῆλθε νικηφόρος. Ἡ χλεῦη τοῦ Βολταίρου οὐδαμῶς ἡλάττωσε τὸ μεγαλεῖόν της. Ἀλλ' εἰς τὸν μέγαν τῆς Γερμανίας ποιητὴν ἦτο δεδομένον ν' ἀποδώσῃ ποιητικῶς εἰς τὸ τέκνον τοῦ χωρίου Domremy τὴν προσήκουσαν αὐτῷ αἰγλήν καὶ λαμπρότητα. Ὁ Σχίλλερος, ὅσον καὶ ἂν ἀπέκλινεν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τὸ πνεῦμα ὅμως τοῦ ἱστορικοῦ φαινομένου ἀπέδωκεν ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐν τῷ ἀπαραμίλλῳ δράματι τῆς «καθαρᾶς παρθένου, ἣτις ἐπιτελεῖ πᾶν λαμπρὸν καὶ θαυμάσιον ἐπὶ τῆς γῆς.»

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ.)

B. M.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕΤ' ΑΛΛΗΛΩΝ.

Μυθιστόρημα ὑπὸ Ἑμάννου Χαίβεργ.

(Συνέχεια.)

Εὐρίσκετε λοιπὸν τόσον μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὸ νὰ ἤσθε πάντοτε εἰς ἀμνηστίας καὶ νὰ μὴ γνωρίζετε σήμερον πῶς νὰ ζήσετε αἰῶνα, καὶ νὰ σαῖνεσθε ἑστὰ δικάστηρια καὶ νὰ ἐκτιθεσθε εἰς τὴν κακογλωσσίαν τοῦ κόσμου; Ἀγαπήτῃ Βόμστωρφ! Τὸν εὐγενῆ ἱππὸν τὴν κοσμοῦσιν ἄλλαι ἀρεταί. Τὴν ἐλαφρότητα καὶ ἀμεριμνησίαν δύναται τις νὰ εἶρῃ συγγνωστὴν εἰς ἕνα νεαρὸν ἀνδραπασιστὴν ἢ εἰς ἕνα σπουδαστὴν, ἀλλ' ὁ ταγματάρχης, ὁ βαρῶνος Οὐγὸς φὸν Βόμστωρφ, ἔπρεπε νὰ ζητῇ εἰς ἄλλα καλλίτερα πράγματα τὸν σκοπὸν τοῦ βίου του. Ὁμιλοῦσατε πρὸ ὀλίγου περὶ τοῦ κτήματός μου, περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξοχῇ διαμονῆς. Εὐρίσκετε εὐτυχίαν τὸν ἐνταῦθα βίον. Ἐμπρὸς λοιπόν. Ἐλάτε νὰ κατοικήσετε ἐδῶ ἔξω. Εἰμαι πρόθυμος νὰ σᾶς παραχωρήσω ὡς κατοικίαν τὸν ὀπισθεν τῆς ἀλλῆς μικρὸν πύργον καὶ νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ κάθε φροντίδα. Ἀλλὰ τὴν οἰνοποσίαν μὲ τὸν τσαγκάρη καὶ μὲ τὸ ῥάφτι καὶ μὲ τὸν ἕνα καὶ μὲ τὸν ἄλλο πρέπει νὰ τὴν ἀφήσῃς, καὶ ἀντὶ Μεδόκ εἰμφορεῖς νὰ πίνῃς μπύρα καὶ τὰς νύκτας δὲν πρέπει πλέον νὰ τὰς κάμνῃς ἡμέρας. Καὶ τώρα λοιπόν, μὲ ὅλην τὴν σπουδαιότητα σᾶς ἐρωτῶ καὶ πάλιν, πόσα χρεωστεῖτε ἀκριβῶς;

«Ὁ διάβολος ζεῦρει!» ἀπήντησεν ὁ Βόμστωρφ, προσπαθὼν συγχρόνως δι' ἑνὸς μορφασμοῦ νὰ κρύψῃ τὸ δάκρυον τῆς συγκινήσεως, ὅπερ ὕγρανε τοὺς ὀφθαλμούς του.

«Εἶναι πολλά; εἰπέτε μου: πέντε χιλιάδες τάλληρα;» ἠρώτησεν ὁ Καϊῦ, τὸν ὁποῖον δὲν διέφυγεν ἡ κίνησις τοῦ Βόμστωρφ.

«Περισσότερα!»

«Περισσότερα; Ἀνδρῶπε τοῦ Θεοῦ, τί ἔκαμες τὸ στομάχι σου; δλα εἰς Μεδόκ»

«Ὅχι, φίλτατε. Ἐπὶν καὶ ἄλλα εἶδη. — Ἦτο ἀδικία ἐκ μέρους τοῦ πλάστου, νὰ φυτεύῃ τόσον ἀραιὰ τὰς ἀμπελούς καὶ νὰ κάμῃ τὸ κρασί τόσον ἀκριβό, ἐν ὅσῳ ἐγὼ περιπατῶ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ σᾶς παρακαλῶ, ἐξάδελφε, ἀφήσατε τὰς πληρωμὰς καὶ τὰς τακτοποιήσεις. Τὸ ποσὸν εἶνε πολὺ μεγάλο. Καὶ αὐτὸς ὁ Ρότσιλδ θὰ ἔσειε τὴν κεφαλὴν...»

«Ἄς εἰπούμε λοιπόν, ὅτι χρεωστεῖτε δέκα χιλιάδας τάλληρα. Ἀρκοῦν δέκα;»

«Τόσα πολλά δὲν πιστεύω νὰ εἶναι, ἐξάδελφε.»

«Τόσῳ τὸ καλλίτερον. Ἄς εἰπούμε ὅμως 10,000 τάλληρα. Ἐγὼ προσφέρω εἰς τοὺς πιστωτάς σου 30 τοῖς ἑκατόν, καὶ ἂν δὲν εὐχαριστηθῶν, τότε ἂς περιμένουν ὅσο θέλουν.»

«Αὐτὴ θὰ ἦτο λαμπρὰ ιδέα!» ἀπήντησεν ὁ Βόμστωρφ γελῶν καὶ κατανεύων. «Τριάντα τοῖς ἑκατόν» ἐπανάλαβε ψαδὼν τὸν μύστακά του «κάνει περισσότερο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες τάλληρα. Μολονότι, νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, κρίμα ἑστὸ ποσόν.»

«Ὅχι, δὲν εἶνε κρίμα, καὶ αὐτὰ ὅπου λέγετε δὲν εἶναι πεποθησῆς. Δὲν θὰ ἦτο ἡ εὐτυχέστερα ἡμέρα τοῦ βίου σας ἐκεῖνη, καὶ ἢν θὰ ἐλέγετε ὅτι δὲν χρεωστεῖτε εἰς κανένα τίποτε;»

«Φυσικὰ, sans doute, ἐξάδελφε! Βλέπετε: ἔχω νὰ λαμβάνω ἕως 20,000 φιορίνια ἀπὸ φίλους μου ἑς τὴν Αὐστρία. Ὡστε λοιπὸν δὲν προσέβαλα τὰ ὠραία οἰνοπωλεῖα τῆς πόλεώς μας Σ., χωρὶς νὰ ἔχω ὀρισμένον τι, ἔστω καὶ ἀπλητισμένον σχεδὸν ἐνεργητικόν. Νομίζω μάλιστα ὅτι, ἂν κανένας ἔδετεν εἰς κίνησιν τὰ ὁμόλογα καὶ τὰ συναλλάγματα — ἂν παραδείγματός χάριν ἀνέθετα εἰς ἕνα δικηγόρον τὴν εἰσπραξίν — θὰ ἐβγαίνε ἀρετὰ καλὸ ποσόν. Ἀλλὰ πολὺ λυποῦμαι τοὺς καλοὺς, ἀγαπητοὺς μου φίλους. Ζεῶν πόσον δυσάρεστον εἶνε νὰ σπαταλᾷ κανεὶς χρήματα μὲ πληρωμὰς παλαιῶν χρεῶν! Ἐδίδα, ἐν ὅσῳ εἶχα, καὶ τώρα ἀναγκάζομαι νὰ παίρνω, διότι δὲν ἔχω τίποτε καὶ δὲν εἰμαι εἰς θέσιν νὰ κερδίζω δι' ἐργασίας.»

«Πάλιν λόγια χωρὶς πεποθησῆς! Ζεῶν ὅτι σὲ βασανίζει ἡ ιδέα τῶν χρεῶν. Εἶσατε ἀναγκασμένος νὰ ἐξοδεύετε περισσώτερα ἀπὸ ὅσα ἔχετε· εὐρίσκεσθε κολλημένους ἐντὸς ἐλοῦς καὶ σκέπτεσθε ὅτι πρέπει νὰ πνιγῇτε ἐξ ἀπαντος.»

«Ἡ μάλλον, ὅτι πρέπει νὰ πίνω ἐξ ἀπαντος» εἶπεν ὁ Βόμστωρφ γελῶν, καὶ ἐγερθεὶς αἰφνης ἔθηκε τὴν μεγάλην χεῖρά του ἐπὶ τοῦ ὕψους ὄμου τοῦ Καϊῦ καὶ παρετήρησεν αὐτὸν μὲ ὕψους ὀφθαλμούς εἰς τὸ πρόσωπον.

«Ὁμολογῶ τιμῶς καὶ εἰλικρινῶς!» εἶπε καὶ ἡ φωνὴ του ἔτρεμε· «Πολλάκις ἤδη ἀπέβαλα τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπίστευσα ὅτι τὰ πάντα κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ ταπεινότητος ἐνωϊσμοῦ, καὶ ἕνα ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὁποῖον πραγματικῶς τὰ χρήματα ἐν τῇ φιλίᾳ δὲν ἔχουσι περισσώτεραν σπουδαιότητα ἢ πᾶν ὅτι ἄλλο τὰ διποδα ζῶα προσφέρουσι μεταξὺ των, — τοιοῦτον ἀνθρώπου δὲν ἐγνώρισα ποτὲ ἕως τώρα. Ναί, χρήματα, χρήματα! Τὸ χρῆμα εἶνε πτερωτὸ ἄλογο, τὸ ὁποῖον δὲν κλείεται εἰς κανένα σταθλόν. Σεῖς εἶσατε σπάνιος ἀνθρώπος, ἐξάδελφε! Δὲν παρουσάζεσθε ἐνώπιον τοῦ πλησίον σας μὲ τὴν φαρισαϊκὴν ὑποκρισίαν, ἣτις ἀνακαλύπτει τὰ κάρφη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἄλλων, ἐνῷ οἱ ἴδιοι ὀφθαλμοὶ σκοτίζονται ὑπὸ δοκῶν· ὅχι! ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπροκατάληπτον ἐκείνην ἐλευθερίαν